

ALDERSON, J. Charles
Assessing Reading
Cambridge University Press, Cambridge 2000, XV+398 s.
ISBN: 0521599997
\$31.00

Salim RAZI¹
Nalan RAZI²

Okumayı Değerlendirme (Assesing Reading), J.Charles Alderson ve Lyle F. Bachman'nın editörlüğünü yaptığı Cambridge Üniversitesi'nin ölçme ve değerlendirme serisinden bir çalışmadır. Okuma öğretimi ve okumayı test etme konusunda engin bir bilgi birikimine sahip olan Alderson, konuyla ilgili literatüre atıfta bulunarak iyi ve kötü okuyucuların birbirlerinden nasıl ayırt edilecekleri sorusuna cevap aramaya çalışmıştır. Kitapta ikinci dilin test edilmesiyle ilgili örnekler verilmesinin yanısıra, okuma becerisi ve bu becerinin test edilmesiyle ilgili konular da bir araya getirilerek yabancı dil öğretimiyle ilgilenenlere sunulmuştur. Kitap dokuz bölümden oluşmaktadır. Her bölümde ayrı bir konu işlenmiş olsa da Alderson, aslında genel olarak iki konu üzerine yoğunlaşmaktadır. Öncelikle, okuma araştırmalarıyla ilgili literatürü tartışmakta, daha sonra ise okumayı test etmede kullanılan farklı tekniklerin iyi ve kötü yanlarını ortaya koyarak sorunlu konulara çözüm bulmaya çalışmaktadır.

Alderson, birinci bölüme okumanın temel özelliklerini irdeleyen bir çalışmanın – sanılandan daha karmaşık olması sebebiyle – sunulmasının imkansızlığından söz ederek başlamaktadır. Bu bölümde, okuma süreci ve okuma sonucu arasındaki fark tartışılarak farklı türden okuyucuların portreleri çizilmektedir. Alderson, okuma becerisini tanımlayan maddeleri sunmasının yanısıra okuma ve yazma becerileri arasındaki farkları ve benzerlikleri de göstererek “Okuduğumuz zaman ne yaparız?” sorusuna cevap aramaktadır. Aşağıdan-yukarıya, yukarıdan-aşağıya ve etkileşimli gibi üstbilişsel okuma modelleri, paralellik ya da serilik açısından incelenmektedir. Burada, test hazırlayan kişilere, herhangi bir test maddesinin metne ait ipuçlarıyla okuyucunun bilgisi arasında bir etkileşim gerektirdiği hatırlatılmaktadır. Ayrıca, sözel dil yetilerinin, akademik dil yetilerinden ayırt edilmesi gerektiğinden, ana dildeki okumayla ikinci dildeki okuma arasındaki etkileşim

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı. E-mail: salimrazi@comu.edu.tr

² İsmail Kaymak Özel İlköğretim Okulu. nalanrazi@mynet.com

de sorgulanmaktadır. Birinci bölüm, Grabe'nin (1991) okuma becerisinin öğretimi üzerine sunmuş olduğu prensiplerle sona ermektedir.

İkinci bölümde Alderson, okumanın temel özelliklerini etkileyen değişkenlerden bahsederek okumayı değerlendirmek isteyen herkese, okumanın ne olduğuyla ilgili bir fikir sunmaktadır. Bu bölüm, okumanın iki temel görünümü üzerinde odaklanmaktadır. İlk olarak okuyucunun içindeki faktörlerle, ikinci olarak da metnin kendisiyle ilgilenmektedir. Bu bölümde, özellikle Bartlett'in (1932) okuyucuların metne getirdikleri arka plan bilgileriyle ilgilenen ve *Şema Teorisi (Schema Theory)* olarak bilinen çalışması önemli yer tutmakta ve bu bağlamda *biçimsel (formal)* ve *içerik şema (content schema)* gibi farklı şema türleri de incelenmektedir. *Kültürel Şema (cultural schema)* olarak da bilinen kültürel arka plan bilgisi, evrensel bilgi ve tür bilgisi gibi okuduğunu anlamayı etkileyen diğer faktörler de incelenmektedir. Ancak Şema Teorisi, genel okuma becerisini ölçemedeki eksikliği konusunda katı bir şekilde eleştirilmektedir. Okuduğunu anlamayı etkileyen ve ölçmede geçerliliği düşürebilen arka plan bilgisinin önemine özellikle dikkat çekilmektedir. Bu bölümde, ayrıca motivasyonun etkisi ve metinlerin okunabilirlik düzeyleri de tartışılmaktadır. Son olarak ise, hazırlanan testlerin, bu testleri hazırlayan kişilerin okumayla ilgili kendi görüşlerini yansıttığı hatırlatılmaktadır.

Üçüncü bölüm, dil testlerine odaklanan araştırma sonuçları üzerinde durarak bunların test hazırlama üzerindeki etkilerini göstermeye çalışır. Bu bölüm boyunca Alderson, "*Okumanın değerlendirilmesini etkileyen faktörler nasıl bilinebilir?*" sorusunun cevabını arar. Bu bağlamda, hem test maddelerini, hem de test metnini okumadaki zorluğu etkileyen faktörler ele alınmaktadır. Örneğin, metnin dilinden daha zor bir dil kullanarak soru sormak güvenilir olmayabilir; çünkü düşük performansın, metnin zorluğundan mı yoksa soruların zorluğundan mı olduğu açık değildir. Bu bölümde, Pearson ve Johnson'nın (1978) sunduğu üç soru tipi de açıklanmaktadır. Bu bağlamda herhangi bir soru, cevap verecek olan kişinin arka plan bilgisine başvurmasını gerektirebilir. Ayrıca, burada okumanın içerdiği farklı unsurlar da ele alınmaktadır. Metnin içerdiği karmaşık dilbilgisel yapılar ve ağır akademik kelimeler, okuduğunu anlamada başarısızlığa sebep olabilir. Test süresince sözlük kullanma ihtiyacı da bu bölümde tartışılmaktadır. Ayrıca, metinle ilgili soruları cevaplarken okuyucuların metne bakmaları da şüphesiz ki – Şema Teorisi kapsamında – okuduğunu anlamayı önemli bir derecede etkileyecektir. Alderson son olarak, okuma becerisini test etmek için araştırmacılar tarafından birçok farklı metodun ortaya atıldığına dikkat çekmektedir.

Dördüncü bölümde Alderson, ilk üç bölümde geniş olarak tartışılan okuma teorileriyle, gerçek yaşamdaki okuma arasındaki ilişkiyi göstermeyi amaçlar. Elbette ki, bu ilişkilerin etkisi, okumayı değerlendirme açısından incelenmektedir. *Yapı* terimi bu bölümün temel konusudur ve Alderson, okumadaki yapılarla testin özellikleri arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Daha

sonradan yanlışlığı kanıtlanmış olan teorilere dayanan testler, geçersiz sonuçlar doğurabilirler. Bu bağlamda, Avrupa Komisyonunca desteklenen dil becerisiyle ilgili tanısıl testleri geliştirmeyi amaçlayan bir proje olan *DIALANG*, bilgi için okumaya odaklanır ve farklı amaçlar içerir. Benzer olarak, Britanya’da en çok uygulanan yabancı dil sınavı olarak bilinen *FCE* testleri zaman içinde göstermiş olduğu değişiklikler ve bunların nedenleri açısından incelenir ve dil bilgisel yetiden büyük ölçüde uzak olan *IELTS* testleri ile karşılaştırılırlar. Dördüncü bölüm, üretken dil becerileriyle dinleme ve okuma becerileri için kullanılan hesap cetvellerinin karşılaştırılmasıyla sona erer.

Beşinci bölümde Alderson, önceki bölümde bahsedilen geleneksel yaklaşımlarla, okuyucunun gerçek yaşamda ne kadar iyi okuduğunu bilmeyi amaçlayan hedef dil kullanımını karşılaştırarak aradaki fark ve benzerlikleri ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu bölüm, Bachman (1990)’nın test metoduna dayanmasına rağmen, Alderson; Bachman ve Palmer’in (1996) prensiplerini kabul etmekte istekli görünmemektedir. Dil testlerinin işlevleri ve hedef dildeki kullanımları arasındaki ilişki önemli olduğundan bu taslak, bunlar için daha ayrıntılı bir tanımlama sağlamaktadır. Test hazırlayanlar, sınavlarını gerçek hayattaki işlevlerle ilişkilendirmeye teşvik edilmektedirler.

Altıncı bölümde Alderson, testin teknik ayrıntıları için önerilen soru tipleriyle birlikte, testin yapısını ve değerlendirme basamaklarını göstererek test gelişimi üzerinde bilgi sağladıktan sonra gerçek yaşamdan dört örnek sunmaktadır. İlk örnekte, Devlet Hizmetinde çalışan kişilerin okuma yetilerinin saptanması için, hedef dilin kullanımıyla, test işlevleri arasındaki ilişkiyi kurmak gerekmektedir. İkinci örnekte ise, İngilizce okuma becerilerini geliştirmeye ihtiyacı olan yüksek lisans öğrencileri irdelenmektedir. Üçüncü örnek de yine eğitim ortamındandır ve hem ana dilde hem de ikinci dilde okuma becerisinin gelişiminin değerlendirilmesiyle ilgilenmektedir. Son örnek ise, bir ulusal okul bitirme sınavındaki yabancı dil öğrencileriyle ilgilidir. Bu üç durumun paylaştığı ilgi çekici ortak nokta, hedef dilin kullanım alanı ile benzer test işlevlerinin çok da basit olmamasıdır. Ancak Alderson, okuyucularını, test hazırlayan bir kişinin yapması gereken tek şeyin, hedef dilin kullanımını dikkate almak ve bunu teste yansıtması olduğu düşüncesine kapılmamaları konusunda uyarılmaktadır.

Yedinci bölümde Alderson, çok zor olmasına rağmen herhangi bir sınıf aktivitesinin bir test tekniğine dönüşebileceğini vurgulamaktadır. Bu bölümde, değişik test tekniklerinin kullanımının önemi belirtilmekte ve hiçbir test kendi başına en iyi olarak adlandırılmamaktadır. Alderson bu bölüme yetmiş sayfa ayırarak, okuma testlerinde sıklıkla kullanılan teknikleri, gerçek testlerden örnekler vererek geniş bir şekilde sunmakla yetinmeyip, bu teknikleri ayrıntılı olarak incelemiştir. Alderson, cloze testlerin boşluk doldurma testlerinden nasıl ayrılacağı konusunu açıklığa kavuşturmasına rağmen, kitabın diğer bölümlerinde de birçok kez atıfta bulunduğu *FCE* sınavlarında boşluk

doldurma testlerinin cloze test olarak adlandırılmasına sessiz kalmaktadır. Bu bölümde cloze testlerle ilgili diğer bir şaşırtıcı gelişme ise, Alderson'ın cloze testleri seçilmiş metinlerden her 'n.' kelimenin silinmesi olarak tanımlamasıdır. Bu tanımlamadaki 'n' sayısı 5 ile 12 arasında değişmektedir. Daha önceki çalışmalarda 'n' = 5 (Alderson, 1979) ; n = 5 ile 7 arasında (McNamara, 2000) ve n = 5 ile 11 arasında (Chavez-Oller et al., 1985 ve Weir, 1990) olarak tanımlanmaktaydı. Bununla birlikte, Alderson'ın bu bölümde *sıralama sorularında (ordering tasks)* bir kısmı doğru olarak cevaplanan soruların nasıl cevaplanacağı konusunda yönelttiği soru, daha sonraları *Ağırlıklı Değerlendirme Protokolü (Weighted Marking Protocol – Razi, 2005)* ile cevaplanmıştır.

Sekizinci bölümde Alderson, ulusal taslakların anadil olarak İngilizce'deki okuma becerisinin gelişmesiyle ilgilenmektedir. Alderson, Britanya Eğitim Sistemini baz alarak, Britanya ulusal taslağı içinde okuma örnekleri vermiş ve anadil olarak İngilizce öğrenenlerin okuma becerisiyle ilgilenerek anadil ve ikinci dilde okuma becerisinin farklarından bahsetmiştir. Daha sonra ACTFL yetenek kılavuzunu, ALTE (Avrupa Test Hazırlayanlar Birliği) taslağını, IELTS sınavını ve son olarak yabancı dil olarak Cambridge İngilizce sınavlarını incelemiştir. Bu bölümde okumanın gelişimiyle ilgili farklı yaklaşımlar gösterilmektedir. Bu bölümün okuyucuları, anlatılan yaklaşımlardan birini kendi amaçlarına uyarlamakta ya da kendi amaçlarına uyarlamak için benzer bir yaklaşım geliştirmekte serbest bırakılmışlardır.

Son bölümde Alderson, bilgi teknolojisinin kullanımını dikkate alarak, okuma sürecinin değerlendirilmesine ilişkin değişik görünümle ilgilenmektedir. Şimdiye kadar okuma becerisi anlamaya bağlı olarak ölçülmeye çalışılıyordu ve bu nedenle de okuma testlerini hazırlayanlar sadece anlama üzerine odaklanıyorlardı. Bu bağlamda Alderson son bölümde teste bağlı olmayan kaynakları da inceleyerek yalnızca okuma süreci sonunda ortaya çıkan ürünün değil, okuma sürecinin tümünün değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Test hazırlayanlar, yeni metodları ve teknolojileri kullanırken mutlaka testlerinin geçerliliğini, güvenilirliğini ve amaca uygunluğunu sağlamaları konusunda uyarılmaktadırlar.

Sonuç olarak, alanındaki çok önemli bir boşluğu dolduracak olan *Okumayı Değerlendirme*, bu alanda çalışanlar için kesinlikle bir baş yapıt olacaktır. Şüphesiz ki, Alderson'un okuma becerisiyle ilgili çeşitli teorileri birbirleriyle ilişkilendirebilmesi ve bunlar arasındaki farkları vurgulayabilmedeki ustaca yaklaşımı, bu kitabı son derece başarılı ve kolay okunabilen bir kitap yapacaktır.

KAYNAKÇA

- Alderson, J. C. (1979). The cloze procedure and proficiency in English as a foreign language. **TESOL Quarterly**, 13 (2): 219-227.
- Bachman, L. F. (1990). **Fundamental Considerations in Language Testing**. Oxford: Oxford University Press.
- Bachman, L. F. ve Palmer, A. S. (1996). **Language Testing in Practice**. Oxford: Oxford University Press.
- Bartlett, F. C. (1932). **Remembering**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chavez-Oller, M. A., Chihara, T., Weaver, K. A. ve Oller, Jr. J. W. (1985). When are cloze items sensitive to constraints cross sentences? **Language Learning**, 35 (2): 181-206.
- Grabe, W. (1991). Current developments in second-language reading research. **TESOL Quarterly** 25 (3): 375-406.
- McNamara, T. (2000). **Language Testing**. Oxford: Oxford University Press.
- Pearson, P. D. ve Johnson, D. D. (1978). **Teaching Reading Comprehension**. New York, NJ: Holt, Rinehart and Winston.
- Razı, S. (2005). A fresh look at the evaluation of ordering tasks in reading comprehension: weighted marking protocol. **The Reading Matrix**, 5 (1): 1-15 <http://www.readingmatrix.com/articles/razi/article.pdf>.
- Weir, C. J. (1990). **Communicative Language Testing**. New York: Prentice Hall.